

TURINYS

Įvadas 9

1. Rusiška terpė

<i>Zonos žymė</i>	15
<i>Putinizmo genezė</i>	27
<i>Operacija „Įpėdinis“: komunikacijos triumfas</i>	44
<i>Who is mister Putin?</i>	49
<i>KGB karininkas</i>	58
<i>Putino sistema</i>	67
<i>Vėjas keičia kryptį</i>	87
<i>Visu greičiu atgal</i>	92
<i>Viršūnių krizė?</i>	103
<i>Antivakarietiškos obsesijos kaina</i>	109

2. Putinizmas ir pasaulis

<i>Užsienio politika</i>	123
<i>Optimizmo laikai</i>	130
<i>2008 – 2011 m. lūžis</i>	143
<i>Konfrontacijos link</i>	152
<i>Nukarūnuoti Vakarus</i>	162
<i>Sunaikinti Vakarus</i>	168
<i>Panašūs į Vakarus?</i>	194

3. Valdyti amžinai

<i>Valdžios svaigulys</i>	203
<i>Prezidentas iki gyvos galvos</i>	209
<i>Maskvos ultimatumas</i>	222
<i>Pirmyn – ir tebūnie, kas bus</i>	236
Pabaigos žodis	251
Šaltinių sąrašas	255

Konfrontacijos link

*Vykdamt užsienio politiką yra gyvybiškai svarbu būti palai-
komam visos užhipnotizuotos tautos. Visa tauta privalo sekti
kovą kaip aistringa žaidėja. Jei visa tauta dalyvauja kovoje –
visa tauta rizikuoja pralaimėti. Jei ji abejinga – pralaimi tik
vadovai. Pirmu atveju tauta širs ant priešo, antru – ant savo
lyderio.*

Adolfas HITLERIS, 1934 m. vasario 2 d.

*Visi man kalba tą patį: neva Rusijai lemta valdyti pasaulį,
pradedant Rytais ir Pietryčiais, dar nepaliestais europietiškos
civilizacijos vėžio. Niekada nebūčiau patikėjęs, kad Rusiją ga-
lėtų apimti toks karštligiškas fanatizmas...*

Princas RADOLINAS,
Vokietijos ambasadorius Rusijoje, 1895 m.

Eurazijos ekonominės bendrijos kūrimą Putinas pa-
vertė didžiaja savo trečiojo prezidento mandato misija. Sujungęs Rusijos Federacijoje įvestą hipercentralizuotą
autoritarinę valdžią ir imperijos plėtimo planus, jis jau-
tėsi esąs Maskvos carų ir Stalino pasekėjas. Putino nuo-
mone, užgniaužti politinę veiklą Rusijoje buvo pirminė
sąlyga siekiant susigrąžinti Eurazijos erdvę, o televizija

tuo įtikino šalies piliečius. 2012 m. vasarą, remdamasi artimajame užsienyje gyvenančiais tautiečiais, nuo šiol vadinamais rusišku pasauliu, Dūma nusprendė kurti Eurazijos ekonominę bendriją (ją įsteigti buvo numatyta 2015 m. sausį). Buvo nuspręsta sustiprinti užsienyje gyvenančių rusų gynybą. Imtasi vykdyti plačią kaimyninių šalių destabilizavimo programą. Rusiško pasaulio doktrina tuo pat metu pabrėžė Rusijos pareigą ginti visus diasporos rusakalbius, galbūt atkurti jų ryšius su motina Tėvyne, ir aukštino Rusiją kaip civilizaciją, paremtą ortodoksija ir bendra istorine atmintimi. „Rusija yra valstybė-civilizacija, vienijanti rusų tautą, rusų kalbą ir rusų kultūrą“, – aiškino Putinas 2012 m. gruodžio 12 d. kreipdamasis į tautą. Buvo įkurtas judėjimas, pompastiškai pavadintas „Mūsų tėvynė yra Eurazijos Sąjunga“. Jo misija buvo organizuoti Moldovoje, Padniestrėje, Kazachstane, Ukrainoje ir Baltarusijoje gyvenančių rusų veiklą, kad būtų įgyvendinti prezidento Putino nustatyti tikslai. Judėjimą aktyviai rėmė patriarchas Kirilas. Gausybėje, pavyzdžiui, Ukrainos miestų buvo įsteigtos rusiškojo pasaulio atstovybės (kultūros centrai, klubai ir t. t.). Pasipriešinusiems buvo sistemingai skelbiamas ekonominis karas. Iš artimojo užsienio kilusiems oligarchams, tapusiems milijardieriais Rusijoje, buvo įsakyta finansuoti savo šalyse įsikūrusias prorusiškas partijas, kitaip su turtais teks atsisveikinti. Siekiant priversti šalis paklusti Maskvos reikalavimams, iš Rusijos rinkos vieni po kitų buvo išstumti Moldovos vynai, lietuviški pieno produktai, Sakartvelo mineraliniai vandenys, ukrainietiškas šokoladas ir lenkiškos dešros.

Vis dėlto Janukovyčiaus Ukrainos pavyzdys leido spėti, kad Krekliui nuolanki politika, tausoianti Rusijos interesus, jokiu būdu neapsaugo nuo vis brutalesnio Rytų kaimynės spaudimo, priešingai – jį tik paskatina.

Tuo laikotarpiu įtampa tarp Rusijos ir Vakarų vis stiprėjo. Vakarai perprato Kremliaus žaidimus, kai šis sukurdamo problema, o po to įtikindavo Vakarų „partnerius“, kad jai išspręsti būtina Rusijos pagalba. Maskvos potraukis jėgos politikai tapo vis akivaizdesnis: Rusijos laivynas ir ginkluotė buvo nusiųsti į Siriją; šalies politika tapo vis labiau sukarinta; buvo kietakaktiškai atsisakoma sumažinti taktinių branduolinių ginklų kiekį, – jų Maskva turėjo 10 kartų daugiau nei NATO, – 2011 m. rugsėjį liautasi vaidinti Medvedevo komediją ir iš Rusijos diskurso dingo „modernizacijos“ tema.

2013 m. pabaigoje Kremlius galėjo švęsti savo pergalės. Snowdeno (informatiko, atskleidusio, kad JAV naudoja masinio sekimo programas) byla, iš kurios Rusijos propagandos mašina išspaudė visa, kas įmanoma, pasėjo gilų nepasitikėjimą tarp JAV ir Europos šalių vadovų. Be to, Rusijos prezidentas dar kartą akivaizdžiai parodė JAV silpnumą, įtikindamas Obamą atsisakyti karinės intervencijos Sirijoje mainais į tai, kad, prižiūrint tarptautinėms organizacijoms, būtų sunaikintos Basharo al Assado cheminių ginklų atsargos. 2013 m. lapkritį Maskva manė pasiekti pergalę: Armėnija pasidavė ir sutiko prisijungti prie Eurazijos sąjungos, o Ukraina atsisakė planų pasirašyti asociacijos susitarimą su Europos Sąjunga: Putinas papirkto Janukovyčių pažadu pervesti 15 mlrd. eurų paramą. Krekliui artimi ekspertai triukšmingai šventė.

Prasidėsiančių Sočio olimpinių žaidynių perspektyvos buvo puikios. Kremliaus krikštatėvis buvo numatęs apstulbinti Vakarų varžovus šio renginio prabanga. FSB prižiūrima, ištobulinta Rusijos atletų dopingo sistema turėjo užtikrinti šaliai gausų medalių derlių. Deja, žavingas perspektyvas eilinį kartą sudrumstė netikėti įvykiai.

Ukrainiečiai, protestuodami prieš šalies prezidento sprendimą, masiškai išėjo į gatves ir taip išreiškė norą sudaryti asociacijos susitarimą su Europos Sąjunga. Putinas rizikavo būti pažemintas: jo statybinio valdžiai iškilo pavojus. Kaip susimauta – juk Putinas ir jo čekistų klanas buvo tikri, kad Ukrainoje, kaip ir kitose Europos šalyse, užtenka kontroliuoti šalių vadovus sumokant tinkamą kainą. Tai, kad pasireiškė Kremliaus sistemos nekontroliuojama visuomenės nuomonė, buvo suvokiama kaip nepakenčiama provokacija. Žlugo visa kantriai vykdyta Ukrainos infiltravimo ir valstybės griovimo iš vidaus operacija. Dar blogiau, pasitraukusi Ukraina sukėlė abejonių dėl žymiosios Eurazijos sąjungos, dėl kurios Putinas ir jam artimi asmenys plūšo apie penkiolika metų. Kremlius vis labiau spaudė Janukovyčių, kad šis paskandintų sukilimą kraujyje, tačiau Janukovyčius nesiryžo – 2014 m. vasario 22 d. miečiau paspruko. Ukraina sudarė laikinąją vyriausybę, kurią Maskva pavadino fašistine chunta.

Putinas nebuvo pratęs pralaimėti. Nuo šiol jo galvoje sukosi vienintelė mintis: atkeršyti Ukrainai ir Vakarams, jo manymu, manipuliuojantiems Kyjivu.

Žiniasklaidoje jis sukėlė neapykantos Ukrainai audrą. Jo nuomone, reikalas buvo aiškus: ES ir JAV surengė tamsų sąmokslą, siekdamas atplėšti nuo Rusijos jos istorines žemes ir pažeminti šalį, kad būtų užgožtas jos triumfas Sočyje. Reikėjo veikti. Vasario 27 d. Simferopolyje rusų karinės grupuotės užimtas Krymo parlamentas išrinko naują vietinę prorusišką vyriausybę, vadovojamą buvusio kalinio Sergejaus Aksionovo, ir nubalsavo už tai, kad būtų organizuotas referendumas dėl didesnės Krymo autonomijos. Vėliau vienas iš rusų karininkų, kuriems buvo patikėta ši operacija, paliudys, jog šis sprendimas buvo priimtas Rusijos pajėgų, be jokios vietinės iniciatyvos. Rusijos kariuomenė užplūdo Krymą (pasak kovo pradžioje ukrainiečių atliktų skaičiavimų – 16 000 rusų karių). Tai buvo slaptos invazijos į Ukrainą pradžia. Kovo 4 d. prezidentas Putinas paneigė bet kokią Rusijos įtaką įvykiams Ukrainoje. Rusijos televizijos kanalai vis iš naujo rodė prieš Putiną iš baimės drebančius Vakarų šalių vadovus. Kremliaus propagandistų vadas Dmitrijus Kiseliovas nusileido žemai kaip reta, kai per Pirmąjį kanalą užsipuolė prezidentą Obamą, demonstruodamas kaip pražilo JAV prezidento plaukai po ilgų pokalbių, kurių Obama „išprašė“ iš prezidento Putino, nes bijojo Rusijos jėgos:

Pasak visuomenės nuomonės apklausų, patys amerikiečiai mano, kad Putinas yra nepalyginamai stipresnis lyderis už Obamą. Rusija yra vienintelė šalis pasaulyje, kuri tikrai gali paversti JAV radioaktyviais pelenais.

Per Rusijos televiziją pasigirdo tikrų raginimų žudyti. Pavyzdžiui, rašytojas Prochanovas per vieną laidą (2014 m. balandžio 4 d.) apskaičiavo, kad Rusija galėtų paaukoti mažiausiai 30 mln. gyvybių, siekdamas išnaikinti kosminį Maidano blogį (t. y. Ukrainos revoliuciją). 2014 m. kovo 18 d. Putinas su Krymo partneriais pasirašė sutartį, pagal kurią Krymas buvo prijungtas prie Rusijos Federacijos. Besimėgaudami Vakarų silpnumo spektakliu, Rusijos vadovai nesuvokė Krymo aneksiją turėsiant ilgalaikių pasekmių. Padrąsintas sėkmės, Putinas ėmėsi kito plano etapo – organizuoti Rytų ir Pietų Ukrainos atsiskyrimą. Tačiau reikalai nesiklostė taip, kaip buvo numatyta. Rusijos agentams nepavyko išprovokuoti šių regionų sukilimo. Separatistai įstengė užvaldyti tik nedidelius anklavus. Nepaisant milžiniško Rusijos spaudimo, Kyjivo valdantiejiems pavyko gegužę surengti prezidento rinkimus, kuriais sostinėje buvo įkurdinta teisėta valdžia. Tad Putinas nusprendė remtis nesantaika tarp europiečių ir JAV, tikėdamasis, kad jam pavyks stabilizuoti separatistų anklavus ir įtikinti europiečius priversti Kyjivą „federalizuoti“ Ukrainą, tai yra suteikti Maskvos marionetėms veto teisę balsuojant už reformas ir taip padaryti Ukrainą nevaldoma. Rusijos vadovai nesitikėjo, kad Vakarai reaguos į Krymo aneksiją ir bandymus destabilizuoti Ukrainos valstybę kitaip nei platoniškais protestais ir simbolinėmis sankcijomis. Tačiau separatistų ir jų rusų kuratorių liepos 17 d. numušto Malaizijos „Boeingo“ tragedija ir akiplėšiškas Kremliaus melas

europiečius pažadino. Vakarai pritaikė sankcijas, trikdžiusias Rusijos ekonomiką, ypač energetikos ir finansų sektorius. Savigarbos skatinamas, Putinas atsakė maisto produktų, importuojamų iš sankcijas Rusijai taikančių šalių, embargu. 2014 m. Brisbane vykusiame G20 viršūnių susitikime Putinas pasijuto itin vienišas ir galiausiai, trenkęs durimis, išvyko.

Ukrainos įvykiai negailestingai nušvietė dirbtinę realybę, kurioje gyveno Putinas ir jo Kremliaus klika. Rusijos prezidentas pasitiki tik savo tarnybų teikiama informacija. Jis neskaito spaudos, nesinaudoja internetu ir grindžia savo pasaulio supratimą jam artimų čekistų raportais. Dėl to nesuvokia pasaulio tokio, koks jis yra, – sudėtingo, pilno sąsajų ir prieštaringų tendencijų. Oficialioji paranoja šią maišatį padengia dirbtiniu paprastumu. Viskas aiškinama pikta valia, rezgančia sąmokslus prieš Rusiją. Pasekmė – liguistai suvokiami pavojai, į kuriuos atsakoma tokiais pat liguistais – ir finansiškai pragaištingais – Rusijos valdžios sprendimais. Plito pavojingos idėjos. Dūmos pirmininkas Viačeslavas Volodinas manė, kad antipatija slavams yra įrašyta Vakarų šalių genuose. Putinas įsitikinęs, kad rusų tautos pranašumas yra biologinis. Per 2014 m. balandžio 17 d. vykusią spaudos konferenciją nedvejodamas taip ir pasakė:

Tarsi siurblys mūsų šalis įtraukė kitas nacijas, kitas tautas, kitas etnines grupes. Tai suformavo mūsų bendrą kultūrą, taip pat ir išskirtinai galingą genetinį kodą.

Nes genai maišėsi per amžius ir tūkstantmečius. Šis genetinis kodas neabejotinai yra vienas iš mūsų konkurencinių privalumų išoriniame pasaulyje.

Beje, kalbant apie rusų galią, prezidento Putino lyrinis įkvėpimas neapsiriboja biologija. 2017 m. rugsėjį kalbėdamas prieš moksleivių auditoriją, jis garbino vidinį rusų tautos atominį reaktorių, dėl kurio Rusija gyvuoja jau tūkstantį metų ir toliau žengia pirmyn.

Žinoma, Rusijos prezidentas – cinikas, tačiau tai nereiškia, kad jis nuoširdžiai netiki doktrinomis, kurias deklaruoja. Kaip ir Hitleris, jis yra prastos literatūros prisiskaitęs savamokslis, kuriam daro įtaką jo čekistų klikos ginami guru, tokie kaip Duginas ir Prochanovas, skatinantys jo ekstravagantiškas ambicijas. Putino nacionalizmas yra religinis ir mesijinis, gludinamas slavofiliškų svajų, sumišusių su geopolitinėmis banalybėmis. Putinas skaitė slavofilą Nikolajų Danilevskį, pasak kurio

Europa mums ne tik kad svetima, ji mums yra priešiška; jos interesai nesutampa su mūsų interesais, o dažnai net jiems prieštarauja.

Vienas iš Putino dvasinių įkvėpėjų yra emigrantas filosofas Ivanas Iljinas, kurio knygas prezidentas rekomenduoja skaityti Rusijos gubernatoriams. Iljinui Vakarai atrodo kalti, kad užkrėtė Rusiją antikrikščionišku virusu. Apimti neapykantos ir valdžios troškulio, jie esą kuria sąmokslus siekdami suskaldyti Rusijos valstybę. Putinas

yra *pasionarumo* teorijos pasekėjas. Šį žodį, vieną pagrindinių eurazistinės teorijos sąvokų, galėtume išversti kaip „kolektyvinių gyvybinių polėki“, „gebėjimą pasiaukoti“. Kremliaus vadovai neabejoja, kad hedonistinius Vakarus įsuko neatitaisomo nuosmukio spiralė. Jie grindžia savo politiką įsitikinimu, jog Vakarai nebemoka ir nebenori kariauti. Prieš sudribusią Europą kyla karingoji Rusija, vedama *pasionarumo*, kuri įkūnija šalies vadovas. Krymo aneksija visų pirma buvo pristatoma kaip valios triumfas. Šiai pergalei skirtame dokumentiniame filme, rodytame per Rusijos televiziją 2015 m. kovo 15 d., Putinas prisimena tomis dramatiškais dienomis įsivaizduotą dialogą su Vakarais:

Dėl ko jūs eitumėte ten kautis? Nežinote? O mes žinome. Ir esame pasiryžę viskam.

Žirinovskis 2015 m. birželio 6 d. duotame itin agresyviame interviu, rodytame per televizijos kanalą „Dožd“, jam atliepė aidu ir jau tada pranašavo ultimatumą, paskelbtą 2021 m. gruodį, apie kurį bus kalbama toliau:

Šoigu [Rusijos gynybos ministrui] tereikia nukreipti branduolinius ginklus į Berlyną, į Briuselį, į Londoną, į Vašingtoną. Ir ką? Kils karas? Visai ne. Mums pasaky: tik nieko nedarykite, mes sutinkame su jumis, mes pasitraukiame. Jie nori gyventi. <...> Europiečiai gyvena prabangoje, jie tik ir linksminasi. Jie nenori

kariauti. Maskvai pakaktų parodyti dantis, ir jie panaikintų NATO. Užtektų jiems pasakyti: jei nepanaikinsite NATO per dvidešimt keturias valandas, bombarduosime šalių narių sostines. Ir jie paklus, kad tik galėtų ir toliau gyventi bei linksmintis.

Globalizacijos problemų instituto direktorius Michailas Deliaginas netgi tvirtina, kad ištikus kataklizmui rusų atsilikimas galėtų virsti konkurenciniu pranašumu prieš labiau išsivysčiusius varžovus:

Ištikus katastrofai, labai sudėtingi, diferencijuoti, tobulai prie specifinių aplinkos sąlygų prisitaikę organizmai miršta arba suyra. Šiandieninė Rusija – primityvus socialinis organizmas, posovietinės degradacijos metais beveik grįžęs į akmens amžių, ištikus pasaulinei katastrofai turėtų nemažai šansų išgyventi.

Į kolektyvizmą linkusi tauta, gyvenanti artimomis išgyvenimo ekonomikai sąlygomis, gali laimėti karą prieš techniškai labiau pažengusias tautas. Šito moko 1941–1945 m. „Didžiojo Tėvynės“ karo pavyzdys, oficialiosios propagandos pristatomas kaip Rusijos pergalė prieš visą jai priešišką Europą. Nugali ne tas, kas turi pažangesnius ginklus – nugali tas, kas geba geriau koordinuoti turimas pajėgas ir išteklius. Šiuo požiūriu, savo autokratine santvarka Rusija yra pranašesnė.